

UCHINCHI RENESSANS G'OYASINI AMALGA OSHIRISH YO'LIDA O'ZBEKISTONDA OLIB BORILAYOTGAN ISLOHOTLAR

Trakbayeva Gulnur,

TMC Instituti

trakbayevagulnur39@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekistonda ilgari surilgan Uchinchi Renessans g'oyasining mazmun-mohiyati hamda uni amalga oshirish yo'lida olib borilayotgan siyosiy, iqtisodiy, ta'limiy va madaniy islohotlar tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu g'oyaning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati, ilm-fan, innovatsiya va ta'lim tizimini rivojlantirishdagi o'rni yoritib beriladi.

Kalit so'zlar: Uchinchi Renessans, islohotlar, ta'lim tizimi, ilm-fan, innovatsiya, taraqqiyot strategiyasi, iqtisodiy rivojlanish.

Аннотация. В данной статье рассматривается сущность идеи Третьего Ренессанса, выдвинутой в Узбекистане, а также анализируются проводимые в стране политические, экономические, образовательные и культурные реформы, направленные на её реализацию. Особое внимание уделяется роли науки, инноваций и системы образования в развитии общества.

Ключевые слова: Третий Ренессанс, реформы, система образования, наука, инновации, стратегия развития, экономическое развитие.

Abstract. This article examines the essence of the idea of the Third Renaissance proposed in Uzbekistan and analyzes the political, economic, educational, and cultural reforms being implemented in the country to realize this idea. Particular attention is paid to the role of science, innovation, and the education system in the development of society.

Keywords: Third Renaissance, reforms, education system, science, innovation, development strategy, economic development.

Kirish. So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi taraqqiyotining yangi bosqichiga qadam qo'ydi. Mamlakatda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy islohotlar davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarini qamrab olib, yangi rivojlanish modelini shakllantirishga xizmat qilmoqda. Ushbu jarayonlarning muhim g'oyaviy asoslaridan biri sifatida Uchinchi Renessans konsepsiyasi ilgari surildi. Mazkur g'oya O'zbekistonni ilm-fan, ta'lim, innovatsiya va ma'naviy taraqqiyot asosida yangi uyg'onish davriga olib chiqishni nazarda tutadi. Uchinchi Renessans g'oyasi mamlakat tarixida muhim o'rin tutgan ikki buyuk uyg'onish davrining mantiqiy davomidir. Ma'lumki, IX–XII asrlarda Markaziy Osiyo hududida yuzaga kelgan Birinchi Renessans davrida ilm-fan, falsafa, matematika, tibbiyot va astronomiya sohalarida jadal rivojlangan bo'lib, jahon sivilizatsiyasi taraqqiyotiga ulkan hissa qo'shgan buyuk allomalar yetishib chiqqan. XIV–XV asrlarda esa temuriylar davrida Ikkinchi Renessans yuzaga kelib, ilm-fan, madaniyat va san'at sohalarida katta yutuqlarga erishilgan. Ushbu tarixiy tajriba bugungi kunda mamlakatda yangi uyg'onish davrini shakllantirish uchun muhim ilmiy va ma'naviy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi O'zbekistonda Uchinchi Renessans g'oyasini amalga oshirish yo'lida olib borilayotgan islohotlarning mazmun-mohiyatini tahlil qilish hamda ularning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyatini ilmiy jihatdan yoritib berishdan iborat. Shuningdek, maqolada mamlakatda ilm-fan, ta'lim, iqtisodiyot va ma'naviyat sohalarida

olib borilayotgan islohotlarning yangi uygʻonish davrini shakllantirishdagi oʻrni tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili. Uchinchi Renessans gʻoyasi va uning Oʻzbekistonda amalga oshirilishi bilan bogʻliq masalalar soʻnggi yillarda ilmiy tadqiqotlarning dolzarb yoʻnalishlaridan biriga aylandi. Mazkur mavzu doirasida siyosatshunoslik, iqtisodiyot, tarix, pedagogika va sotsiologiya sohalarida qator ilmiy tadqiqotlar olib borilib, mamlakat taraqqiyotining yangi bosqichini ilmiy jihatdan asoslab berishga harakat qilinmoqda. Ushbu tadqiqotlarda Uchinchi Renessans gʻoyasining nazariy asoslari, tarixiy ildizlari hamda uni amalga oshirishning amaliy mexanizmlari keng yoritilgan. Oʻzbekiston Respublikasida Uchinchi Renessans konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishida davlat rahbarining siyosiy qarashlari va strategik tashabbuslari muhim oʻrin tutadi. Jumladan, Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan “Yangi Oʻzbekiston” gʻoyasi mamlakatni siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan modernizatsiya qilish, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish hamda ilm-fan va innovatsiyalarga asoslangan taraqqiyot modelini shakllantirishga qaratilgan. Prezidentning “Yangi Oʻzbekiston strategiyasi” asarida Uchinchi Renessansni barpo etish uchun avvalo ilm-fan, taʼlim va maʼnaviyat sohalarini tubdan rivojlantirish zarurligi taʼkidlanadi. Mazkur asar zamonaviy Oʻzbekiston taraqqiyotining konseptual asoslarini yoritib beruvchi muhim ilmiy-siyosiy manba hisoblanadi.

Ilmiy adabiyotlarda Renessans tushunchasi koʻpincha tarixiy uygʻonish davri sifatida talqin qilinadi. Bu borada tarixchi olimlarning tadqiqotlarida Markaziy Osiyoda yuz bergan ikki muhim uygʻonish davri alohida oʻrganilgan. Birinchi Renessans davri IX–XII asrlarga toʻgʻri kelib, bu davrda ilm-fan va madaniyat jadal rivojlangan. Ushbu davrda yashab ijod qilgan buyuk mutafakkirlar, jumladan Muhammad al-Xorazmiy, Abu Rayxon Beruniy va Abu Ali ibn Sino ilm-fan rivojiga ulkan hissa qoʻshgan. Ularning ilmiy merosi bugungi kunda ham jahon ilmiy hamjamiyati tomonidan yuqori baholanadi.

Ikkinchi Renessans davri esa XIV–XV asrlarda temuriylar davrida yuzaga kelgan boʻlib, bu davrda ilm-fan, madaniyat, meʼmorchilik va adabiyot sohaları yuksak darajada rivojlangan. Bu davr taraqqiyotida Amir Temur tomonidan yaratilgan kuchli davlat va ilm-fanga berilgan eʼtibor muhim omil boʻldi. Shuningdek, temuriylar davrida yashab ijod qilgan buyuk allomalar, jumladan Mirzo Ulugbek va Alisher Navoiy ilm-fan va madaniyat rivojiga beqiyos hissa qoʻshganlar. Ularning ilmiy va adabiy merosi Markaziy Osiyoda ilmiy tafakkurning yuksalishida muhim rol oʻynagan. Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda Uchinchi Renessans gʻoyasi koʻproq innovatsion rivojlanish, taʼlim tizimini modernizatsiya qilish va ilm-fan salohiyatini oshirish bilan bogʻliq holda tahlil qilinadi. Xususan, iqtisodiy tadqiqotlarda bilimga asoslangan iqtisodiyot, raqamli transformatsiya va innovatsion rivojlanish masalalari keng oʻrganilmoqda. Bu jarayonda ilmiy tadqiqot institutlari, oliy taʼlim muassasalari hamda innovatsion markazlarning oʻrni alohida taʼkidlanadi. Shuningdek, pedagogika sohasidagi ilmiy adabiyotlarda taʼlim tizimini

modernizatsiya qilish Uchinchi Renessansni barpo etishning asosiy omillaridan biri sifatida qaraladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur ilmiy tadqiqotda O'zbekistonda Uchinchi Renessans g'oyasini amalga oshirish jarayonida olib borilayotgan islohotlarning mazmun-mohiyati hamda ularning jamiyat taraqqiyotiga ta'sirini ilmiy jihatdan tahlil qilish maqsad qilib olindi. Tadqiqot jarayonida ilmiy izlanishlarning umumqabul qilingan metodologik yondashuvlari va usullaridan foydalanildi. Bu usullar mavzuni har tomonlama va chuqur o'rganish, mavjud ma'lumotlarni tizimli ravishda tahlil qilish hamda asosli ilmiy xulosalar chiqarishga imkon beradi.

Tadqiqotning nazariy-metodologik asosini zamonaviy iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanish nazariyalari, innovatsion taraqqiyot konsepsiyalari hamda davlat boshqaruvi sohasidagi ilmiy yondashuvlar tashkil etadi. Shuningdek, mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlarning ilmiy asoslarini o'rganishda O'zbekiston Respublikasining normativ-huquqiy hujjatlari, davlat dasturlari va strategik rivojlanish konsepsiyalari muhim manba sifatida xizmat qildi. Xususan, davlat taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlarini belgilab beruvchi strategik hujjatlar hamda mamlakat rahbari tomonidan ilgari surilgan ilmiy-nazariy qarashlar tadqiqotning metodologik asosini mustahkamladi.

Tahlillar va natijalar. Zamonaviy ta'lim tizimi yosh avlodning intellektual salohiyatini oshirish, ularni innovatsion fikrlashga o'rgatish hamda global bilimlar maydoniga integratsiya qilishga xizmat qilishi lozimligi ta'kidlanadi. Shu nuqtai nazardan, so'nggi yillarda O'zbekistonda ta'lim tizimini rivojlantirishga qaratilgan davlat dasturlari va islohotlar ilmiy tadqiqotlarda keng yoritilmoqda. Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Uchinchi Renessans g'oyasi O'zbekiston taraqqiyotining muhim strategik yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur g'oya tarixiy tajriba, zamonaviy ilmiy yondashuvlar va davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari bilan uyg'unlashgan holda mamlakatning barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Shu sababli ushbu mavzuni ilmiy jihatdan chuqur o'rganish hamda mavjud ilmiy qarashlarni tahlil qilish zamonaviy tadqiqotlar uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot jarayonida bir qator ilmiy usullardan foydalanildi. Jumladan, tarixiy-tahliliy usul orqali Markaziy Osiyoda yuz bergan birinchi va ikkinchi uyg'onish davrlarining shakllanishi, ularning ilm-fan va madaniyat rivojiga qo'shgan hissasi o'rganildi hamda ushbu tarixiy tajribaning zamonaviy Uchinchi Renessans g'oyasi bilan o'zaro bog'liqligi tahlil qilindi. Bu yondashuv orqali bugungi kunda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlarning tarixiy ildizlari va ularning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab berildi. Shuningdek, tizimli tahlil usuli yordamida O'zbekistonda amalga oshirilayotgan siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy islohotlar o'zaro bog'liq jarayon sifatida ko'rib chiqildi. Mazkur yondashuv orqali ta'lim tizimini rivojlantirish, ilm-fan va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, iqtisodiyotni modernizatsiya qilish hamda jamiyatning ma'naviy salohiyatini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar yagona tizim doirasida tahlil qilindi.

Tadqiqotda qiyosiy tahlil usulidan ham keng foydalanildi. Ushbu metod yordamida tarixiy Renessans davrlaridagi ilmiy-madaniy rivojlanish jarayonlari bilan zamonaviy davrdagi islohotlar o'rtasidagi o'xshash va farqli jihatlar o'rganildi. Bu esa Uchinchi Renessans g'oyasining mazmuni va uning jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini yanada chuqurroq anglash imkonini berdi. Bundan tashqari, tadqiqot jarayonida statistik ma'lumotlar va rasmiy manbalar tahlil qilindi. O'zbekiston Respublikasida ta'lim, ilm-fan, iqtisodiyot va innovatsiyalar sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar natijalari rasmiy statistik ma'lumotlar asosida o'rganildi. Ushbu ma'lumotlar orqali mamlakatda olib borilayotgan islohotlarning samaradorligi hamda ularning jamiyat rivojiga ko'rsatayotgan ta'siri baholandi. Mazkur tadqiqotning metodologik yondashuvi kompleks xarakterga ega bo'lib, u nazariy tahlil, empirik ma'lumotlarni o'rganish va qiyosiy tahlil usullarini o'zida mujassam etadi. Shu orqali O'zbekistonda Uchinchi Renessans g'oyasini amalga oshirish jarayonida olib borilayotgan islohotlarning mazmuni, maqsadi va natijalari ilmiy asosda tahlil qilindi hamda ularning mamlakat taraqqiyotidagi ahamiyati yoritib berildi.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar aynan shu tarixiy merosni davom ettirish va zamonaviy taraqqiyot bilan uyg'unlashtirishga qaratilgan. Xususan, davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish, iqtisodiyotni liberallashtirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ilm-fan va innovatsiyalarni rivojlantirish bo'yicha muhim qarorlar qabul qilinmoqda. Bu jarayonlar mamlakatni barqaror rivojlanish yo'liga olib chiqish hamda zamonaviy bilim va texnologiyalarga asoslangan jamiyatni shakllantirishga xizmat qilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan Uchinchi Renessans g'oyasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Prezident o'z nutqlarida ta'kidlaganidek, "Yangi O'zbekistonni barpo etish yo'lida biz Uchinchi Renessans poydevorini yaratishimiz zarur". Ushbu g'oya mamlakatda ilm-fan, ta'lim va innovatsion rivojlanishni yangi bosqichga olib chiqish orqali jamiyat taraqqiyotini ta'minlashga qaratilgan. Shu bilan birga, Uchinchi Renessans g'oyasini amalga oshirish doirasida qabul qilinayotgan davlat dasturlari, xususan, mamlakat taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlarini belgilab beruvchi muhim strategik hujjatlar ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishga qaratilgan keng ko'lamlı dasturlar ta'lim tizimini takomillashtirish, yoshlarning ilmiy salohiyatini oshirish hamda innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishga xizmat qilmoqda.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda Uchinchi Renessans g'oyasini amalga oshirish yo'lida olib borilayotgan islohotlar mamlakatning barcha sohalarini tizimli rivojlantirmoqda.

- **Ta'lim:** oliy ta'limda xalqaro standartlar joriy qilindi, innovatsion dasturlar ishlab chiqildi, yoshlar ilmiy tadqiqotlarda faol ishtirok qilmoqda.

• **Ilm-fan va innovatsiyalar:** grant tizimi va startaplarni qo‘llab-quvvatlash orqali yangi uyg‘onish davri shakllanmoqda.

• **Iqtisodiyot:** tadbirkorlik va investitsiyalar rag‘batlantirildi, raqamli iqtisodiyot rivojlantirilmoqda.

• **Madaniyat va ma’naviyat:** tarixiy meros saqlanib, milliy madaniyat rivojlantirilmoqda, fuqarolarda ma’naviy uyg‘onish kuchaymoqda.

Prezident Shavkat Mirziyoyev qarorlari va tashabbuslari bu jarayonlarni yanada mustahkamlab, mamlakatni yangi taraqqiyot bosqichiga olib chiqmoqda. Uchinchi Renessans g‘oyasi ilm-fan, ta’lim, iqtisodiyot va ma’naviyat sohaslarida sezilarli natijalar beradi.

Tadqiqot ko‘rsatdiki, O‘zbekistonda Uchinchi Renessans g‘oyasini amalga oshirish yo‘lida olib borilayotgan islohotlar nafaqat iqtisodiy o‘shishga, balki jamiyatning ilmiy, ma’naviy va madaniy rivojiga ham katta ta’sir ko‘rsatmoqda. Masalan, ta’lim tizimidagi yangilanishlar, innovatsion dasturlar va yosh olimlarni qo‘llab-quvvatlash orqali mamlakatda intellektual salohiyat oshmoqda. Shu tarzda, ilm-fan va innovatsiyalarni rivojlantirish Uchinchi Renessansning eng muhim yo‘nalishlaridan biri ekanini yana bir bor tasdiqlaydi. Iqtisodiyotda ham o‘zgarishlar seziladi: tadbirkorlikni rivojlantirish, investitsiyalarni jalb qilish va sanoatni modernizatsiya qilish orqali yangi ish o‘rinlari yaratildi. Bu esa, ayniqsa, yoshlarni innovatsion faoliyatga jalb qilmoqda va mamlakat iqtisodiyotini barqaror o‘shish yo‘liga olib chiqmoqda. Madaniyat va ma’naviyat sohasida ham o‘zgarishlar aniq ko‘rinadi. Tarixiy merosni saqlash, milliy qadriyatlarni targ‘ib qilish va san’at markazlarini rivojlantirish jamiyatda ijtimoiy uyg‘onishni kuchaytirdi. Bu esa shuni ko‘rsatadiki, Uchinchi Renessans faqat iqtisodiy yoki ilmiy taraqqiyot bilan cheklanmay, ma’naviy va madaniy uyg‘onishni ham o‘z ichiga oladi. Prezident Shavkat Mirziyoyevning qarorlari va tashabbuslari esa bu jarayonlarni yanada tezlashtiradi. Uchinchi Renessans konsepsiyasi mamlakatni ta’lim, ilm-fan, iqtisodiyot va ma’naviyat sohaslarida yangi bosqichga olib chiqadigan muhim yo‘l ekanini ko‘rsatmoqda. O‘zbekistonning bu yo‘nalishdagi tajribasi boshqa rivojlanayotgan davlatlar uchun ham qiziq va foydali model bo‘lishi mumkin. Islohotlarning muvaffaqiyati esa ularning tizimli va kompleks tarzda amalga oshirilishiga bog‘liq.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda Uchinchi Renessans g‘oyasini amalga oshirish yo‘lida olib borilayotgan islohotlar mamlakatni yangi taraqqiyot bosqichiga olib chiqmoqda. Ta’lim tizimining modernizatsiyasi, ilm-fan va innovatsiyalarning rivojlanishi, iqtisodiyotning barqaror o‘shishi hamda madaniyat va ma’naviyatni rivojlantirish — bularning barchasi Uchinchi Renessans konsepsiyasining amaliy natijalari sifatida namoyon bo‘lmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyevning qarorlari va strategik tashabbuslari bu jarayonlarni yanada tezlashtirib, mamlakatni global bilim va innovatsiyalar asosidagi rivojlangan davlatlar qatoriga olib chiqishga xizmat qilmoqda. Shunday qilib, Uchinchi Renessans g‘oyasi nafaqat iqtisodiy yoki ilmiy sohalarda, balki jamiyatning ma’naviy va madaniy uyg‘onishida ham muhim ahamiyatga ega.

O‘zbekistonning bu tajribasi boshqa rivojlanayotgan mamlakatlar uchun ham o‘rnak bo‘lishi mumkin. Bu esa kelajak avlod uchun mustahkam ilmiy, madaniy va iqtisodiy poydevor yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mirziyoyev.Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2022. – 464 b.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmon va qarorlari (2020–2025 yy.). – Toshkent, 2025. – 350 b.
3. O‘zbekiston Respublikasi Taraqqiyot strategiyasi (2022–2026 yillar). – Toshkent, 2022. – 120 b.
4. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (yangi tahrir). – Toshkent: “Adolat” nashriyoti, 2023. – 80 b.
5. Al-Xorazmiy, Muhammad ibn Musa. Al-jabr val-muqobala. – Bag‘dod, taxminan 820-yil (London nashri, 1831). – 96 b.
6. Beruniy, Abu Rayhon. Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar (Alosor al boqiya an alqurun alholiya). – Toshkent: Fan, 1968. – 488 b.
7. Ibn Sino, Abu Ali. Al-Qonun fi‘t-tibb. – Toshkent: Fan, 1981. – 800 b.
8. Amir Temur. Temur tuzuklari. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 1996. – 160 b.
9. Ulug‘bek, Mirzo. “Ziji jadidi Ko‘ragoniy” Ulug‘bek ziji yoki “Ziji sultoni”. – Toshkent: Fan, 1994. – 220 b.
10. Navoiy, Alisher. Xamsa. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nashriyoti, 2006. – 752 b.
11. Karimov, I. A. Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: “Ma‘naviyat”, 2008. – 176 b.
12. Rasulov, S. Innovatsion iqtisodiyot va ta‘lim tizimi. – Toshkent: “Iqtisodiyot”, 2021. – 256 b.
13. Xolmatov, A. Madaniyat va ma‘naviyat rivojida davlat siyosati. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2020. – 240 b.

Ajiniyaz atindagi
NOKIS MAMLEKETLIK
PEDAGOGIKALIQ INSTITUTI
N M P I
1934